

VITREOLINA-SOORTEN: ENKELE AANVULLINGEN

door

J.J. van Aartsen

In Cb 314 vinden we een interessant artikel getiteld 'Enige kanttekeningen bij de meest voorkomende Vitreolina-soorten van Europa en het raadsel rond *Vitreolina incurva*' (Van der Linden, 2000).

De auteur bespreekt eerst drie min of meer bekende vormen, waarvoor hij de namen *Vitreolina philippii* (De Rayneval & Ponzi, 1854), *Vitreolina antiflexa* Monterosato, 1884 en *Vitreolina curva* (Monterosato, 1874) gebruikt. Gelukkig is Van der Linden hierbij zo voorzichtig om, in noot 2, op te merken, dat onderzoek van type-materiaal mogelijk zelfs tot andere namen zou kunnen leiden. Ook heeft hij het over een 'onoverzichtelijke warboel van namen' waarmee ik het volkomen eens ben.

Helaas maakt de auteur geen onderscheid tussen de samenhang van de namen (nomenclatuur) en de soorten, die de auteurs er mee willen aanduiden. Dit is het duidelijkst in zijn bespreking van wat hij noemt 'de vooralsnog cryptische soort *V. incurva*' (Bucquoy, Dautzenberg & Dollfus, 1883).

Allereerst de nomenclatorische kant.

In 1836 beschrijft Philippi (1836: 158, pl. 9 fig. 10) als één van de eersten een gebogen *Eulima*-achtige uit de Middellandse Zee en gebruikt daarvoor de naam *Melania distorta* Deshayes, oorspronkelijk *Melania distorta* Deshayes in Defrance, 1823, later geciteerd als *Eulima distorta* (Desh.) in Philippi (1844: 135). Deze naam, die op een fossiele, Eocene soort gebaseerd is, is ten onrechte door vele auteurs gebruikt voor alle recente, gebogen *Eulima*-achtigen. Zo lezen we bij Forbes & Hanley (1850: 232), Jeffreys (1867: 205-207) en verschillende anderen de naam van Deshayes voor recent materiaal, met verwijzing naar Philippi. Nadat Deshayes zelf laat weten, dat zijns inziens twee verschillende soorten worden bedoeld met dezelfde naam, is een nieuwe naam voor de recente soort gewenst.

Allereerst komen De Rayneval et al. (1854: 17) met een voorstel: 'La description et la figure de Philippi ... se rapportant parfaitement à notre fossile, nous proposons de lui donner le nom de *Eulima* Philippi'.

Blijkbaar onkundig van deze publicatie schrijft Weinkauff (1868: 228): 'Diese Art war ebenfalls von Philippi nach blosser Abbildung und Beschreibung mit der eocänen *E. distorta* Deshayes vereinigt worden Da ein andere Name nicht gegeben ist - sämtliche Autoren waren wohl ohne Prüfung dem Beispiel Philippi's gefolgt - so gab ich eine neuen zu Ehren Philippi's: *Eulima* Philippi'.

Het lijkt mij duidelijk, dat beide namen, gebaseerd op dezelfde beschrijving, synonym zijn en niet verschillend, zoals Bucquoy et al. (1883: 191) en in hun navolging Van der Linden beweren.

We komen nu toe aan de soortnaam *incurva*. Als eerste door Renier (1804) gebruikt. Behalve een nomen nudum is de naam op grond van ICZN Opinion 316 (1954) voor nomenclatorische doeleinden niet geldig. Een latere auteur, die de naam geldig maakt, moet in zo'n geval als auteur van de naam beschouwd worden.

Ik heb geen uitgebreid onderzoek gedaan, maar Bucquoy et al. (l.c.: 191) zeggen zelf 'D'accord avec M. Brusina (Ipsa Chiareghini Conchylia, p. 213), nous reprenons le nom de Renier comme fort avantageux pour remplacer le nom d' *Eul. distorta* des auteurs'. Op de geciteerde plaats bespreekt Brusina (1870: 213, specie 51) *Turbo curvatus* Chiareghini ms en op pagina 214 dat '..... Weinkauff propose per questa il nome di Philippii, il quale non si può accettare, ora ch'è noto il nome del Renier [= *Eulima incurva*], il quale ha la primazia'. Het is duidelijk dat *Eulima incurva* Brusina, 1870 =

E. incurva in Bucquoy et al., 1883 = *E. Philippii* Weinkauff, 1868 = *E. Philippi* De Rayneval, Vanden Hecke & Ponzi, 1854. Dit komt overeen met de mening van Monterosato (1884: 101). Nomenclatorisch is de zaak glashelder: alle genoemde namen dienen als synonymen beschouwd te worden!

Of alle auteurs, die één van deze namen gebruikten hiermee ook allemaal dezelfde soort wilden aanduiden, is een geheel andere kwestie, waarover mijns inziens alleen type-materiaal uitsluitsel kan geven. Aangezien alle genoemde namen berusten op Philippi (1836) is zijn materiaal te beschouwen als type-materiaal van de soort, die Van der Linden *Vitreolina philippii* noemt.

Deze naam lijkt, zoals ook Van der Linden opmerkt, het best te passen bij de meest algemene *Vitreolina*-soort. Of het ook de oudste, geldige naam is, vereist nader onderzoek. In ieder geval is *Balcis arcuata* Leach, 1852 een eerdere naam, die echter mogelijk een secundair synoniem is van *Eulima arcuata* C.B. Adams, 1850 of van *E. arcuata* Deshayes, 1850.

De soort *Vitreolina curva* (Monterosato, 1874) is zo karakteristiek, dat naast de opmerkingen van Van der Linden, verdere aanvullingen overbodig zijn.

De derde soort, door Van der Linden aangeduid met de naam *Vitreolina antilexica* Monterosato, 1884, is wat moeilijker. Sommige auteurs, zoals Kobelt (1903: 194 s.n. *antilexica*) en Pallary (1912: 131) beschouwen het als een echte soort, anderen, zoals Sykes (1903: 350-351, fig. 4) beschouwen *Vitreolina antilexica* (en *V. devians*) als variëteiten van *V. philippii*. Overigens zegt Sykes nergens, dat *V. antilexica* ook in Engeland voorkomt, hoewel Van der Linden hem dit wel in de mond legt. Marshall (1917: 1999) is degene die het voorkomen van *V. antilexica* in Engeland bevestigt: hijzelf heeft het door Sykes afgebeelde exemplaar uitgezocht!! In mijn verzameling bevinden zich ook een aantal exemplaren, die geheel identiek zijn aan deze afbeelding en uit Ierland afkomstig zijn.

Wat is nu *Vitreolina antilexica*. De soort is voor het eerst afgebeeld door Kobelt (1903: 194-195, pl. 78 fig. 28-29) en deze vermeldt 'Das abgebildete Stück [2.5 x 0.5 mm] ein Monterosato'sches Original im Wiener Museum'. Als dit exemplaar nog bestaat, zou het zeker als lectotype kunnen dienen en daarmee kan dan de naam worden vastgelegd. De eerste foto verscheen in Pallary (1912: 131, pl. 16 fig. 37 [5.2 x 1.2 mm]) en dus niet pas in d'Angelo & Gargiullo (1978: 118 [5.0 x 1.0 mm]). Gelukkig lijken beide foto's als twee druppels water op elkaar, zodat iedereen het met iedereen eens lijkt te zijn, welke vorm de naam *V. antilexica* moet dragen. Deze soort is inderdaad wat zeldzamer dan *V. philippii*, maar van de 23 monsters in mijn eigen verzameling komen er drie uit Algerije, één uit Tunesië, één van de Golf van Saronikos en één uit Cyprus, terwijl van de Atlantische kant, behalve het monster uit Ierland ook een monster uit Hendaye, zuidwest Frankrijk, aanwezig is. Het lijkt er op dat het beperkte verspreidingsgebied, dat Van der Linden suggereert, meer door beperkte monsternamen dan door beperkt voorkomen ontstaan is.

Summary

These notes form a supplement to the article by Van der Linden in Cb 314 (2000). It is shown that the species *Eulima* Philippi De Rayneval, Vanden Hecke & Ponzi, 1854 = *Eulima* Philippii Weinkauff, 1868 = *Eulima incurva* Brusina, 1870 = *Eulima incurva* Bucquoy, Dautzenberg & Dollfus, 1883 are the same in a nomenclatorial sense. These absolute synonyms are all based on *Melania distorta* in Philippi (1836: 158, pl. 9 fig. 10) not Deshayes in DeFrance, 1823. It is also shown that the name *Balcis arcuata* Leach, 1852 is a still older name for this species but may be a secondary homonym of *Eulima arcuata* C.B. Adams or *Eulima arcuata* Deshayes, 1850.

The species *Vitreolina antilexica* Monterosato, 1884 was first illustrated by Kobelt (1903: 194, pl. 78 figs 28-29) on the basis of type-material. The first photograph of this species can be found in Pallary (1912: 131, pl. 16 fig. 37). Some additional localities are mentioned. In the Mediterranean: Algeria, Tunisia, Gulf of Saronikos (Greece) and in the Atlantic: Hendaye (France) as well as south Ireland. The latter indicate a more northern distribution than suggested by Van der Linden.

Literatuur

- Angelo, G. d' & S. Gargiullo, 1978. Guida alle conchiglie Mediterranee: 1-224. Milano.
- Brusina, S., 1870. Ipsa Chiareghinii Conchylia ...: 1-280. Pisa.
- Bucquoy, E., P. Dautzenberg & G. Dollfus, 1882-1886. Les mollusques du Roussillon 1: Gastropodes: 1-570. Paris.
- Forbes, E. & S. Hanley, 1850-1851. History of British Mollusca and their Shells. Vol. III: 1-320 (1850), 321-616 (1851). London.
- Jeffreys, J.G., 1867. British conchology 4: 1-486. London.
- Kobelt, W., 1902-1905. Iconographie der Schalentragenden Europäischen Meeresconchylien. Band 3: 1-406. Wiesbaden.
- Linden, J. van der, 2000. Enige kanttekeningen bij de meest voorkomende Vitreolina-soorten van Europa en het raadsel rond Vitreolina incurva. - Corresp.-blad Ned. Malac. Ver., No. 314: 67-73.
- Marshall, J.T., 1917. Additions to 'British Conchology'. - J. Conch., London 15: 198-203.
- Monterosato, T.A. di, 1884. Nomenclatura generica e specifica di alcune conchiglie Mediterranee: 1-152. Palermo.
- Pallary, P., 1912. Mollusques du littoral Méditerranéen de l'Egypte. - Mém. Inst. Egyptien, Cairo 7 (3): 69-200.
- Philippi, R.A., 1836. Enumeratio molluscorum Siciliae ... Vol. I: 1-268. Berolini.
- Philippi, R.A., 1844. Enumeratio molluscorum Siciliae ... Vol. II: 1-303. Halis Saxonum.
- Rayneval, A.G. de, Vanden Hecke & Ponzi, 1854. Catalogue des fossiles du Monte Mario (prés Rome): 1-20, 1-6, pl. I-III. Versailles.
- Sykes, E.R., 1903. Notes on some British Eulimidae. - Proc. mal. Soc. London 5: 348-353.
- Weinkauff, H.C., 1868. Die Conchylien des Mittelmeeres, ihre geographische und geologische Verbreitung. Band II. Mollusca cephal.: I-VI, 1-512. Cassel.

Adres van de auteur:
 Admiraal Helfrichlaan 33
 6952 GB Dieren
 E-mail: vanaartsen@hetnet.nl